

Антоніна ХАРЧУК,
проректор Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

Інклюзія: системне впровадження у закладах освіти

Однією з найвразливіших категорій, яка потребує виняткової підтримки та уваги, є діти з особливими освітніми потребами. В умовах воєнного стану та кризових ситуацій ця вразливість лише посилюється. Тому важливість забезпечення таким дітям здобуття освіти визначається насамперед створенням необхідних умов з надання психолого-педагогічного супроводу та корекційно-розвиткових послуг незалежно від місця їх перебування. З огляду на це, серед пріоритетних завдань Обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка є підвищення професійної компетентності керівників, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, педагогічних працівників закладів дошкільної та загальної середньої освіти щодо забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти, зокрема, в умовах інклюзивного навчання. Обласний ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти здійснює організаційно-методичний супровід діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, аналітичну, консультаційну та інформаційно-просвітницьку діяльність на основі комплексного підходу щодо організації навчання дітей з особливими освітніми потребами. З цією метою у 2024 році проведено низку заходів для розвитку компетентностей з питань освіти дітей з ООП для директорів, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої освіти, а саме:

- онлайн-наради з керівниками ІРЦ;
- семінар-практикум для керівників закладів загальної середньої освіти з питань інклюзивної освіти (спільно з НМЦ професійного розвитку керівних і педагогічних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти);
- 3 семінари-практикуми для директорів, фахівців (консультантів) ІРЦ та педагогічних працівників закладів загальної середньої та дошкільної освіти, зокрема, на базі Городоцького, Шепетівського та Дунаєвецького інклюзивно-ресурсних центрів;
- засідання робочої групи з розробки методичних рекомендацій щодо формулювання висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи в умовах ІРЦ;
- методичну зустріч щодо використання методичних рекомендацій та формулювання висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи в умовах ІРЦ;

– семінар для відповідальних за систему АС «ІРЦ» («Україна. Інклюзія») у закладах освіти м. Хмельницького;

– навчально-методичний семінар для викладачів мистецьких шкіл області «Інклюзивна освіта та навчання дітей з особливими освітніми потребами» (проведено у співпраці з Хмельницькою музичною школою №1 ім. Миколи Мозгового);

– семінар-практикум «Комплексний підхід до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти» для вчителів-логопедів, учителів дефектологів ЗДО (спільно з НМЦ професійного розвитку керівних і педагогічних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти).

Працівники ОРЦ взяли активну участь у проведенні обласних семінарів-практикумів, організованих Департаментом освіти та науки ХОДА, на базі обласних спеціальних закладів освіти:

– Кам'янець-Подільського навчально-реабілітаційного центру Хмельницької обласної ради – з питань особливостей реалізації здоров'язбережувальної освітньої галузі в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами;

– Новоушицької спеціальної школи Хмельницької обласної ради з питань забезпечення доступу до здобуття освіти дітей з порушеннями слуху.

У рамках реалізації Меморандуму про співпрацю Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка із ГО DOCCU (від 01.03.2024 №16/03-24-н), Плану спільної діяльності в межах ініціативи «Стаємо сильнішими разом!» Швейцарсько-українського проекту DECIDE, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Міністерства освіти і науки України та Міністерства відновлення України, що покликана допомогти дітям, які постраждали від війни, проведено 30 методичних семінарів-тренінгів для працівників ІРЦ, вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, працівників закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, що працюють з дітьми з ООП за напрямом «Відновлення спроможності ІРЦ забезпечувати якісні послуги у громадах в умовах війни». Навчанням охоплено 844 особи.

За запитом територіальних громад здійснювався методичний сервіс для професійних спільнот, закладів освіти з питань формування освітньої траєкторії для розвитку дітей з ООП на базі Старосинявського, Деражнянського, Білогірського, Ярмолинецького і Ста-

рокосянтинівського ІРЦ. Охоплено 76 педагогічних працівників.

Працівниками ОРЦ розроблено та розміщено на сайті центру <https://sites.google.com/view/khmrescenter/> методичні рекомендації для фахівців (консультантів) ІРЦ, педагогічних працівників закладів дошкільної та загальної середньої освіти, які працюють з дітьми з ООП. Також сайт постійно оновлюється інформаційними, просвітницькими та аналітичними матеріалами.

На базі Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені А.Назаренка, з метою вдосконалення функціонування сфери інклюзивної освіти, підготовки фахівців для надання освітніх послуг для дітей з ООП, відповідно до замовлень закладів дошкільної та загальної середньої освіти постійно проводяться курси підвищення кваліфікації. У 2024 році педагогічні працівники пройшли курси за такими категоріями:

- директори, фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів (62);
- вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди закладів дошкільної освіти (43);
- педагогічні працівники інклюзивних груп закладів дошкільної освіти (85);
- соціальні педагоги (56);
- практичні психологи закладів загальної середньої освіти (86);
- практичні психологи закладів дошкільної освіти (41);
- асистенти вихователів інклюзивних груп закладів дошкільної освіти (116);
- вчителі-логопеди закладів загальної середньої освіти (20);
- вчителі-дефектологи закладів загальної середньої освіти (62);
- вчителі інклюзивного навчання (408);
- асистенти вчителів інклюзивного навчання (352).

Загалом у Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені А. Назаренка за комплексними програмами підвищення кваліфікації у 2024 році пройшли навчання 5 007 осіб.

Варто зазначити, що до всіх комплексних освітніх програм і навчальних планів підвищення кваліфікації педагогічних працівників включено окремі питання організації освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами.

Відповідно до реалізації Постанов Кабінету Міністрів України від 19.09.2023 № 1023 та від 05.07.2024 №796 працівники Обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти долучились до підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які викладають у пілотних 7-х класах НУШ та взяли участь у підготовці тренерів-педагогів, які забезпечуватимуть комплекс заходів з підвищення кваліфікації педагогічних працівників для реалізації Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання) у 2024/25 навчальному році. До всіх програм підготовки тренерів-педагогів включено наскрізну тему: «Організація освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами».

Станом на 01.01.2025 р. у Хмельницькій області нараховувалося 202 626 дітей, з них 7 539 мають осо-

бливі освітні потреби та перебувають на обліку в інклюзивно-ресурсних центрах, а саме: 269 дітей раннього віку, 3012 – дошкільного та 4258 – шкільного. З них за видами порушень:

- з порушеннями зору – 557;
- з порушеннями слуху – 180;
- з порушеннями опорно-рухового апарату – 346;
- із затримкою психічного розвитку – 975;
- з інтелектуальними порушеннями – 1146;
- з розладами спектру аутизму – 1043;
- з порушеннями мовлення – 966;
- з тяжкими порушеннями мовлення – 1978;
- зі складними порушеннями розвитку – 199, в т.ч. 78 із синдромом Дауна;
- з порушеннями емоційно-вольової сфери – 149.

У 2024 році фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів Хмельницької області здійснено комплексну оцінку розвитку для 4038 дітей (зокрема обстежено онлайн – 15 дітей, 234 мають статус ВПО), з них: 178 дітей раннього віку, 1708 – дошкільного, 1578 – шкільного та 2 дітей, які навчаються в закладах професійно-технічної освіти. Первинна КО була проведена для 3107 дітей, повторна – для 931.

Одним із завдань інклюзивно-ресурсних центрів є проведення корекційно-розвиткових занять для дітей з ООП, які не відвідують заклади дошкільної освіти та які навчаються за формою педагогічного патронажу. Таких занять у 2024 році проведено 34727. До прикладу:

- вчителями-дефектологами проведено 443 групових та 7543 індивідуальних корекційно-розвиткових занять;
- вчителями-логопедами - 917 групових та 11295 індивідуальних корекційно-розвиткових занять;
- практичними психологами - 391 групових та 11033 індивідуальних корекційно-розвиткових занять;
- вчителями-реабілітологами - 665 групових та 6361 індивідуальних корекційно-розвиткових заняттях.

З метою забезпечення методичного супроводу педагогічних працівників ЗДО, ЗЗСО для якісного надання послуг дітям з особливими освітніми потребами директорами та фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів у 2024 році проведено 142 семінари-практикуми, 76 тренінгів, надано 11658 консультацій педагогічним працівникам та 18090 – батькам (зокрема 1119 – внутрішньо переміщеним); 7953 рази взяли участь у роботі команди супроводу дитини з ООП; видано 83 методично-просвітницьких матеріали та проведено 119 інших методичних заходів.

Отже, Обласний ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти Хмельницької області відіграє ключову роль в реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти. Забезпечуючи постійний супровід педагогічних працівників, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, центр сприяє ефективному впровадженню інклюзії в закладах освіти. Його діяльність ґрунтується на чинному законодавстві України, зокрема Законах України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», що гарантують рівні права на освіту для всіх дітей. Завдяки злагодженій роботі фахівців центру інклюзивне навчання у Хмельницькій області набуває системного характеру, забезпечуючи кожній дитині право на якісну та доступну освіту.